ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ЗАКОНЫ

“Татарстан Республикасында гражданнарның мөрәҗәгатьләре турында” Татарстан Республикасы Законына үзгәрешләр кертү хакында

Татарстан Республикасы
Дәүләт Советы тарафыннан
2014 елның 8 июлендә
кабул ителде

1 статья

“Татарстан Республикасында гражданнарның мөрәҗәгатьләре турында” 2003 елның 12 маендагы 16-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законына (Татарстан Дәүләт Советы Җыелма басмасы, 2003, № 5; 2007, № 2 – 3, № 11; 2010, № 12 (II өлеш); 2013, № 10), аны түбәндәге редакциядә бәян итеп, үзгәрешләр кертергә:

“Татарстан Республикасында гражданнарның мөрәҗәгатьләре турында”

Татарстан Республикасы Законы

1 бүлек. **Гомуми нигезләмәләр**

1 статья. **Гражданнарның мөрәҗәгать итү хокукы**

1. Татарстан Республикасында һәр граждан дәүләт органнарына, җирле үзидарә органнарына һәм аларның вазыйфаи затларына, дәүләт һәм муниципаль учреждениеләргә һәм халык өчен әһәмиятле булган функцияләрне гамәлгә ашыру йөкләнгән башка оешмаларга һәм аларның вазыйфаи затларына (алга таба – органнар һәм вазыйфаи затлар) шәхсән яисә вәкиле аша мөрәҗәгать итәргә, шулай ук индивидуаль һәм коллектив мөрәҗәгатьләр, моңа гражданнар, шул исәптән юридик затлар берләшмәләренең мөрәҗәгатьләре дә керә, җибәрергә хокуклы.
2. Мөрәҗәгать итү хокукын гражданнар ирекле рәвештә һәм ихтыярый гамәлгә ашыралар. Гражданнарның мөрәҗәгать итү хокукын гамәлгә ашырулары башка затларның хокукларын һәм ирекләрен бозмаска тиеш.
3. Гражданнарның мөрәҗәгатьләре түләүсез карала.

2 статья. **Әлеге Законда кулланыла торган төп төшенчәләр**

1. Әлеге Закон максатларында коллектив мөрәҗәгать дигәндә ике яисә аннан да күбрәк гражданның мөрәҗәгате, гражданнар, шул исәптән юридик затлар берләшмәләренең мөрәҗәгате, шулай ук митингта яисә җыелышта катнашучылар тарафыннан тавыш бирү яисә имзалар җыю юлы белән кабул ителгән мөрәҗәгать аңлашыла.

2. Әлеге Законда кулланыла торган башка төп төшенчәләр “Россия Федерациясе гражданнары мөрәҗәгатьләрен карау тәртибе турында” 2006 елның 2 маендагы 59-ФЗ номерлы Федераль законда (алга таба – “Россия Федерациясе гражданнары мөрәҗәгатьләрен карау тәртибе турында” Федераль закон) билгеләнгән мәгънәләрендә кулланыла.

3 статья. **Гражданнарның мөрәҗәгатьләрен карауга бәйле хокукый мөнәсәбәтләрне хокукый җайга салу**

1. Гражданнарның мөрәҗәгатьләрен карауга бәйле хокукый мөнәсәбәтләр Россия Федерациясе Конституциясе, Россия Федерациясенең халыкара шартнамәләре, федераль законнар белән җайга салына.

2. Татарстан Республикасы Конституциясе, әлеге Закон һәм Татарстан Республикасының башка норматив хокукый актлары гражданнарның мөрәҗәгать итү хокукын яклауга юнәлдерелгән нигезләмәләрне билгели, шул исәптән гражданнарның мөрәҗәгать итү хокукына “Россия Федерациясе гражданнары мөрәҗәгатьләрен карау тәртибе турында” Федераль законда билгеләнгән гарантияләргә өстәмә гарантияләр билгели.

2 бүлек. **Гражданнарның мөрәҗәгатьләрен карау**

4 статья. **Гражданның язма рәвештә, электрон документ рәвешендә бәян ителгән мөрәҗәгате**

1. Гражданның язма рәвештә бәян ителгән мөрәҗәгатендә мөрәҗәгать җибәрелә торган органның йә исеме һәм адресы, йә тиешле вазыйфаи затның фамилиясе, исеме, атасының исеме, йә тиешле затның вазыйфасы, шулай ук тәкъдимнең, гаризаның яисә шикаятьнең асылын бәян итү, үз фамилиясе, исеме, атасының исеме (соңгысы – булган очракта), җавап, мөрәҗәгатьне башка адреска юллау турындагы хәбәр җибәрелергә тиешле адрес күрсәтелергә, шәхси имзасы һәм язылу датасы куелырга тиеш.

2. Гражданнар тәкъдимнәр, гаризалар, шикаятьләр белән Татарстан Республикасының дәүләт телләрендә, туган телендә яисә Россия Федерациясе халыкларының үзләре белгән теләсә кайсы башка телендә мөрәҗәгать итәргә хокуклы. Гражданнарның тәкъдимнәренә, гаризаларына, шикаятьләренә җаваплар мөрәҗәгать иткән телдә бирелә. Мөрәҗәгать иткән телдә җавап бирү мөмкинлеге булмаган очракта, Татарстан Республикасының дәүләт телләре файдаланыла.

3. Язмача мөрәҗәгатьтә аны җибәргән гражданның фамилиясе яисә җавап җибәрелергә тиешле адрес күрсәтелмәгән очракта, мөрәҗәгатькә җавап бирелми. Әгәр күрсәтелгән мөрәҗәгатьтә хокукка каршы әзерләнә, кылына яисә кылынган гамәл турында, шулай ук аны әзерләүче, кылучы яисә кылган зат турында белешмәләр булса, мөрәҗәгать тиешле компетенциясе булган дәүләт органына җибәрелергә тиеш.

4. Язмача мөрәҗәгать тексты укырлык булмаган очракта, мөрәҗәгатькә җавап бирелми һәм ул карау өчен тиешле компетенциясе булган органга яисә вазыйфаи затка җибәрелми, бу хакта мөрәҗәгатьне җибәргән гражданга, әгәр аның фамилиясе һәм адресы укырлык булса, мөрәҗәгатьне теркәгән көннән алып җиде көн эчендә хәбәр ителә.

5. Органга яисә вазыйфаи затка электрон документ рәвешендә кергән мөрәҗәгать законнарда билгеләнгән тәртиптә каралырга тиеш. Мөрәҗәгатьтә граждан үзенең фамилиясен, исемен, атасының исемен (соңгысы – булган очракта), җавап электрон документ рәвешендә җибәрелергә тиеш булса, электрон почта адресын, җавап язма рәвештә җибәрелергә тиеш булса, почта адресын күрсәтергә тиеш. Граждан кирәкле документларны һәм материалларны мондый мөрәҗәгатькә электрон рәвештә кушып бирергә йә күрсәтелгән документларны һәм материалларны яисә аларның күчермәләрен язма рәвештә җибәрергә хокуклы.

6. Гражданнар мөрәҗәгатьләрен бирүнең әлеге статьяда һәм “Россия Федерациясе гражданнары мөрәҗәгатьләрен карау тәртибе турында” Федераль законда билгеләнгән тәртибе белән беррәттән мөрәҗәгать органга, вазыйфаи затка телеграмма яисә факсимиль элемтә аша тапшырылырга мөмкин. Күрсәтелгән мөрәҗәгатьләр язма мөрәҗәгатькә карата әлеге статьяда һәм “Россия Федерациясе гражданнары мөрәҗәгатьләрен карау тәртибе турында” Федераль законда билгеләнгән таләпләргә туры килергә тиеш.

5 статья. **Мөрәҗәгатьне карауга кабул итүнең мәҗбүри булуы**

1. Органга яисә вазыйфаи затка үз компетенцияләре буенча кергән мөрәҗәгать мәҗбүри каралырга тиеш.

2. Мөрәҗәгатьне караучы орган яисә вазыйфаи зат, кирәк булган очракта, аны урынга барып карауны тәэмин итә ала. Мөрәҗәгатьне урынга барып карауны оештыру тәртибе, шул исәптән анда бару сроклары, органнарның норматив хокукый актлары белән билгеләнә.

6 статья. **Гражданның вәкаләтләре туктатылган вазыйфаи затка адресланган мөрәҗәгатен карау**

Гражданның вәкаләтләре туктатылган вазыйфаи затка адресланган мөрәҗәгате күрсәтелгән вәкаләтләрне башкару йөкләнгән вазыйфаи зат тарафыннан карала.

7 статья. **Язмача мөрәҗәгатьне җибәрү һәм теркәү**

1. Граждан язмача мөрәҗәгатьне компетенциясенә мөрәҗәгатьтә күтәрелгән мәсьәләләрне хәл итү керә торган органга яисә вазыйфаи затка турыдан-туры җибәрә.

2. Язмача мөрәҗәгать органга яисә вазыйфаи затка кергән мизгелдән өч көн эчендә мәҗбүри рәвештә теркәлергә тиеш.

3. Күтәрелгән мәсьәләләрне хәл итү бу орган яисә вазыйфаи зат компетенциясенә керми торган язмача мөрәҗәгать, теркәлгән көннән алып җиде көн эчендә, мөрәҗәгатьне җибәргән гражданга мөрәҗәгатьне башка адреска юллау турында хәбәр итеп, мөрәҗәгатьтә күтәрелгән мәсьәләләрне хәл итү компетенциясенә керә торган тиешле органга яисә тиешле вазыйфаи затка җибәрелә, моңа әлеге Законның 4 статьясындагы 4 өлешендә күрсәтелгән очрак керми.

4. Язмача мөрәҗәгатьтә күтәрелгән мәсьәләләрне хәл итү берничә орган яисә вазыйфаи затлар компетенциясенә кергән очракта, теркәлгән көннән алып җиде көн эчендә, мөрәҗәгатьнең күчермәсе тиешле органнарга яисә тиешле вазыйфаи затларга җибәрелә.

5. Язмача мөрәҗәгать карау өчен башка органга яисә бүтән вазыйфаи затка җибәрелгәндә, орган яисә вазыйфаи зат, кирәк булган очракта, күрсәтелгән органнардан яисә вазыйфаи заттан язмача мөрәҗәгатьне карау нәтиҗәләре турында документлар һәм материаллар соратып алырга мөмкин.

6. Карарына яисә гамәленә (гамәл кылмавына) шикаять белдерелә торган органга яисә вазыйфаи затка шикаятьне карау өчен җибәрү тыела.

7. Мөрәҗәгатьтә күтәрелгән мәсьәләләрне хәл итү үз компетенциясенә керә торган органга яисә вазыйфаи затка шикаятьне карау өчен җибәрү әлеге статьяның 6 өлешендә каралган тыю нигезендә мөмкин булмаган очракта, тиешле карарны яисә гамәлне (гамәл кылмауны) билгеләнгән тәртиптә судка бирү хокукы булу турында аңлатып, шикаять гражданга кире җибәрелә.

8 статья. **Гражданнарның мөрәҗәгатьләрен карау сроклары**

1. Органга яисә вазыйфаи затка үз компетенцияләре буенча кергән барлык төр индивидуаль һәм коллектив мөрәҗәгатьләр язмача мөрәҗәгатьне теркәгән көннән алып 30 көн эчендә карала.

2. Аерым очракларда, шулай ук әлеге Законның 10 статьясындагы 1 өлешендә каралган гарызнамәне юллаган очракта, орган җитәкчесе, вазыйфаи зат йә шуңа вәкаләтле зат мөрәҗәгатьне карау срогын, мөрәҗәгатьне җибәргән гражданга аны карау срогын озайту турында хәбәр итеп, 30 көннән дә артык булмаган вакытка озайтырга хокуклы.

3. Мөрәҗәгатьне карау нәтиҗәләре турында гражданга җавап аның буенча тиешле карар кабул ителгән мизгелдән алып өч көн эчендә, әмма әлеге статьяның 1 һәм 2 өлешләрендә билгеләнгән сроклардан да соңга калмыйча җибәрелә.

9 статья. **Гражданнарның мөрәҗәгатьләрен карауга бәйле рәвештә органнарга яисә вазыйфаи затларга мәгълүм булган белешмәләрне фаш итмәү**

1. Гражданнарның мөрәҗәгатьләрен караганда мөрәҗәгать итүче ризалыгыннан башка аның шәхси тормышы турындагы белешмәләрне куллану һәм тарату тыела, шулай ук фамилиясе, исеме, атасының исеме, яшәү, эшләү яисә уку урыны турындагы белешмәләрне фаш итүгә юл куелмый.

2. Мөрәҗәгатьне караганда мөрәҗәгатьтәге белешмәләрне фаш итүгә юл куелмый. Компетенциясенә мөрәҗәгатьтә күтәрелгән мәсьәләләрне хәл итү керә торган органга яисә вазыйфаи затка язмача мөрәҗәгатьне җибәрү мөрәҗәгатьтәге белешмәләрне фаш итү дип саналмый.

10 статья. **Язмача дәлилләрне бирү бурычы**

1. Орган яисә вазыйфаи зат мөрәҗәгатьне караучы органның яисә вазыйфаи затның билгеләнгән тәртиптә җибәрелгән гарызнамәсе буенча мөрәҗәгатьне карау өчен кирәкле документларны һәм материалларны 15 көн эчендә тапшырырга тиеш, моңа дәүләт серен яисә федераль закон нигезендә сакланучы башка серне тәшкил итә торган һәм бирүнең аерым тәртибе билгеләнгән белешмәләр булган документлар һәм материаллар керми.

2. Таләп ителә торган дәлилләрне белә торып бирми калуда гаепле вазыйфаи затлар законнар нигезендә җаваплылыкка тартыла.

11 статья. **Гражданнарны шәхси кабул итүне оештыру**

1. Органнарда гражданнарны шәхси кабул итү органнар җитәкчеләре һәм кабул итүгә вәкаләтле затлар тарафыннан үткәрелә.

2. Органнарда гражданнарны шәхси кабул итүне оештырганда гражданнарны шәхси кабул итү тәртибенә карата “Россия Федерациясе гражданнары мөрәҗәгатьләрен карау тәртибе турында” Федераль законда билгеләнгән таләпләр исәпкә алына.

3. Кабул итү билгеле бер көннәрдә һәм сәгатьләрдә, гражданнар өчен уңайлы вакытта, кирәк булганда – кичке сәгатьләрдә, эш һәм яшәү урыны буенча үткәрелә. Органнар җитәкчеләре тарафыннан кабул итү көннәре (аена кимендә ике көн) һәм сәгатьләре дә билгеләнергә тиеш.

4. Кабул итү урыны, кабул итү өчен билгеләнгән көннәр һәм сәгатьләр, гражданнарны кабул итүгә әзерлек өчен җаваплы вазыйфаи затларның контакт телефоннары турындагы мәгълүмат гражданнар игътибарына массакүләм мәгълүмат чаралары һәм “Интернет” мәгълүмат-телекоммуникация челтәре аша җиткерелә. Күрсәтелгән мәгълүмат шулай ук органнар биналарында һәркем керә алырлык урыннарда урнаштырыла.

5. Кабул итүгә язылган һәр гражданга шәхси кабул итү карточкасы тутырыла, анда түбәндәгеләр күрсәтелә:

1) мөрәҗәгать итүченең фамилиясе, исеме һәм атасының исеме;

2) аның яшәү урыны адресы;

3) кабул итүне алып баручы вазыйфаи затның фамилиясе;

4) башка кирәкле белешмәләр.

6. Шәхси кабул ителгәндә граждан үзен таныклый торган документ күрсәтә.

7. Телдән бәян ителгән мөрәҗәгатьтәге фактларның һәм хәлләрнең булуы бәхәссез булса һәм аларны өстәмә тикшерү таләп ителмәсә, җавап, гражданның ризалыгы белән, кабул иткән зат тарафыннан телдән бирелергә мөмкин, бу хакта шәхси кабул итү карточкасына язылып куела. Калган очракларда мөрәҗәгатьтә күтәрелгән мәсьәләләрнең асылы буенча язмача җавап бирелә.

8. Шәхси кабул итү вакытында алынган язмача мөрәҗәгать теркәлергә тиеш, һәм ул "Россия Федерациясе гражданнары мөрәҗәгатьләрен карау тәртибе турында" Федераль законда һәм әлеге Законда билгеләнгән тәртиптә карала.

9. Органнарда гражданнарны шәхси кабул итү өчен билгеләнгән көннәрдә һәм сәгатьләрдә беренче чиратта шәхси кабул ителү хокукына түбәндәгеләр ия:

1) I, II төркем инвалидлары һәм (яисә) аларның законлы вәкилләре (ата-ананың берсе, уллыкка (кызлыкка) алучылар, опекун яисә попечитель);

2) Бөек Ватан сугышы ветераннары, Россия Федерациясе Геройлары, Советлар Союзы Геройлары, Социалистик Хезмәт Геройлары, Россия Федерациясе Хезмәт Геройлары; хәрби гамәлләр ветераннары;

3) инвалид балалар, ятим балалар, ата-ана тәрбиясеннән мәхрүм калган балалар, ятим балалар һәм ата-ана тәрбиясеннән мәхрүм калган балалар арасыннан булган затлар, шулай ук аларның законлы вәкилләре һәм вәкилләре, әгәр алар мондый балаларның хокукларын һәм законлы мәнфәгатьләрен тәэмин итүгә һәм яклауга бәйле мәсьәләләр буенча мөрәҗәгать итсәләр;

4) кабул итүгә өч яше тулмаган балалар белән килгән гражданнар.

10. Әлеге статьяның 9 өлешендәге 1–4 пунктларында күрсәтелгән гражданнар шәхси кабул ителгәндә үзләренең шәхси беренче чиратта кабул ителү хокукларын раслый торган документны күрсәтәләр.

11. Органнар җитәкчеләре шәхси беренче чиратта кабул ителү хокукына ия гражданнарның өстәмә категорияләрен билгеләргә мөмкин.

12. Шәхси беренче чиратта кабул ителү хокукына берьюлы берничә граждан ия булган очракта, күрсәтелгән гражданнарны кабул итү аларның шәхси кабул итүгә килүе тәртибендә гамәлгә ашырыла.

12 статья. **Шикаять белдерү хокукы**

Үзенең тәкъдиме, гаризасы, шикаяте буенча кабул ителгән карар белән килешмәүче граждан шикаять белдерелә торган карарны кабул иткән орган яисә вазыйфаи зат турыдан-туры буйсына торган органга, яисә вазыйфаи затка, яисә судка шушы карарга карата шикаять белдерергә хокуклы.

13 статья. **Законнарны камилләштерүгә юнәлдерелгән тәкъдимнәр**

1. Гражданнар Татарстан Республикасы Конституциясендә билгеләнгән закон чыгару инициативасы хокукына ия барлык субъектларга Татарстан Республикасы

законнарын камилләштерү буенча тәкъдимнәр белән мөрәҗәгать итә алалар.

2. Законнарны камилләштерү буенча тәкъдимнәр тиешле органнар һәм вазыйфаи затлар тарафыннан өйрәнелә, гомумиләштерелә, карала һәм закон проектларын әзерләгәндә яисә закон проектлары эшләренең планнарын төзегәндә исәпкә алынырга мөмкин.

14 статья. **Органның һәм вазыйфаи затның гаризаны карау бурычлары**

Гаризада күтәрелгән мәсьәләләрне карау үз компетенциясенә керә торган орган һәм вазыйфаи зат түбәндәгеләрне башкарырга тиеш:

1) гаризаны законнарда билгеләнгән срокларда асылы буенча карарга;

2) гражданның гаризасы буенча элек кабул ителгән карарларның үтәлешен исәпкә алырга;

3) нигезләнгән карар кабул итәргә һәм аның үтәлешен тәэмин итәргә;

4) гариза биргән гражданга гаризаны карау нәтиҗәләре һәм аның буенча кабул ителгән карар турында законнарда билгеләнгән срокта хәбәр итәргә;

5) гаризада бәян ителгән таләпләр канәгатьләндерелмәгән очракта, гариза биргән гражданга баш тартуның сәбәпләрен язма рәвештә җиткерергә, шулай ук гариза буенча кабул ителгән карарга шикаять бирергә мөмкин булган органны яисә вазыйфаи затны күрсәтергә.

15 статья. **Мөрәҗәгатьне караганда гражданның хокуклары**

Орган яисә вазыйфаи зат мөрәҗәгатьне караганда граждан түбәндәгеләргә хокуклы:

1) мөрәҗәгатьне тикшерүче затка үзенең дәлилләрен шәхсән бәян итәргә;

2) органның тиешле структур бүлекчәсендә яисә тиешле вазыйфаи заттан язмача мөрәҗәгатьне теркәү турында, шулай ук аны карау сроклары хакында телдән (шул исәптән телефон аша) яисә электрон рәвештә мәгълүмат алырга;

3) мөрәҗәгатьне кабул иткән органның вәкаләтле заты (вазыйфаи заты) тарафыннан мөрәҗәгатьнең граждан алып килгән икенче нөсхәсендә, датаны, фамилияне һәм инициалларны күрсәтеп, имза салу юлы белән язмача мөрәҗәгатьне кабул итү фактын таныклауга;

4) өстәмә документлар һәм материаллар тапшырырга йә аларны соратып алу турында үтенеч белән, шул исәптән электрон рәвештә, мөрәҗәгать итәргә;

5) башка затларның хокукларына, ирекләренә һәм законлы мәнфәгатьләренә кагылмаса һәм мөрәҗәгатьне карауга кагыла торган материалларда һәм документларда дәүләт серен яисә федераль закон белән саклана торган башка серне тәшкил итүче белешмәләр булмаса, күрсәтелгән документлар һәм материаллар белән танышырга;

6) мөрәҗәгатьтә күтәрелгән мәсьәләләрнең асылы буенча язмача җавап алырга, моңа "Россия Федерациясе гражданнары мөрәҗәгатьләрен карау тәртибе турында" Федераль законның 11 статьясында күрсәтелгән очраклар керми, язмача мөрәҗәгатьне анда күтәрелгән мәсьәләләрне хәл итү үз компетенциясенә керә торган органга яисә вазыйфаи затка җибәрү турында хәбәр алырга;

7) мөрәҗәгать буенча кабул ителгән карарга карата яисә мөрәҗәгатьне карауга бәйле административ һәм (яисә) суд тәртибендә гамәлләр кылуга (гамәл кылмауга) Россия Федерациясе законнары нигезендә административ һәм (яисә) суд тәртибендә шикаять бирергә;

8) мөрәҗәгатьне карауны туктату турында гариза белән мөрәҗәгать итәргә;

9) мөрәҗәгать буенча кабул ителгән карарга шикаять бирергә;

10) вәкил хезмәтләреннән файдаланырга;

11) органның яисә вазыйфаи затның мөрәҗәгатьне караганда законсыз гамәлләре (гамәл кылмавы) аркасында китерелгән чыгымнарны законнарда билгеләнгән тәртиптә каплауга һәм әхлакый зыянны компенсацияләүгә.

16 статья. **Органның яисә вазыйфаи затның шикаятьне карау бурычлары**

Компетенциясенә тиешле шикаятьне карау керә торган орган яисә вазыйфаи зат түбәндәгеләрне үтәргә тиеш:

1) шикаятьне кабул итәргә һәм теркәргә;

2) шикаятьне законнарда билгеләнгән срокта асылы буенча карарга, шикаятьтә китерелгән барлык дәлилләрне һәм фактларны объектив һәм вакытында тикшерергә;

3) кирәк булган очракта мөрәҗәгатьне карау өчен кирәкле документларны һәм материалларны башка органнардан һәм бүтән вазыйфаи затлардан, моңа судлар, сорау алу органнары һәм алдан тикшерү органнары керми, шул исәптән электрон рәвештә соратып алырга, шулай ук вазыйфаи затлардан аңлатмалар таләп итәргә, шаһитлар һәм экспертлар чакырырга;

4) шикаять буенча дәлилләнгән һәм әлеге Законга нигезләнгән карар кабул итәргә һәм аның реаль үтәлешен тәэмин итәргә;

5) шикаятьне карау нәтиҗәләре һәм аның буенча кабул ителгән карар турында законнарда билгеләнгән срокта гражданга, аның белән килештереп, мөрәҗәгатьтә күрсәтелгән адресы буенча язма рәвештә, электрон почта адресы буенча электрон документ рәвешендә яисә телдән хәбәр итәргә.

17 статья. **Шикаять буенча карар**

Шикаять буенча карарда аның нигезенә салынган мотивлар һәм фактлар, законның яисә бүтән норматив хокукый актның конкрет статьясына таяну; кирәк очракларда – шикаять белдерелә торган карарны юкка чыгару яисә үзгәртү турында күрсәтү, кабул ителгән карарны үтәү срогы; законсыз карар кабул иткән яисә законсыз гамәл кылган (гамәл кылмаган) вазыйфаи затны законнарда билгеләнгән җаваплылыкка тартуның кирәклеге турында күрсәтү, шулай ук кабул ителгән карарга шикаять белдерү тәртибе булырга тиеш.

18 статья. **Шикаять буенча карар кабул итү нәтиҗәләре**

1. Шикаять тулысынча яисә өлешчә канәгатьләндерелергә тиеш дип танылган очракта, шикаять буенча карар чыгарган орган яисә вазыйфаи зат гражданның

бозылган хокукын торгызу буенча кирәкле чаралар күрергә, шулай ук гражданның үтенече буенча кабул ителгән карар турында кызыксынучы затларга мәгълүмат бирергә тиеш.

2. Дөрес булмаган яисә гражданга яла ягарлык белешмәләр массакүләм мәгълүмат чараларында бастырып чыгарылган очракта, шул белешмәләрне биргән орган яисә вазыйфаи зат законнарда билгеләнгән тәртиптә аларны кире кагуны бастырып чыгару чараларын күрергә тиеш.

19 статья. **Органнарның "турыдан-туры элемтә" һәм "мөһим элемтә" телефоннары буенча кабул ителгән гражданнар мөрәҗәгатьләрен карау**

1. Органнар үз эшчәнлекләре турында гражданнарның мәгълүмат алуга хокукларын тәэмин итү максатларында, шулай ук гражданнарның мөрәҗәгатьләрен кабул итү өчен "турыдан-туры элемтәләр" һәм "мөһим элемтәләр" эшен оештырырга мөмкин.

2. Органнарның "турыдан-туры элемтә" һәм "мөһим элемтә" телефоннары аша кабул ителгән мөрәҗәгатьләр "Россия Федерациясе гражданнары мөрәҗәгатьләрен карау тәртибе турында" Федераль законда һәм әлеге Законда билгеләнгән срокларда теркәлергә тиеш.

3. Органның гражданнар мөрәҗәгатьләрен "турыдан-туры элемтә" һәм "мөһим элемтә" телефоннары аша кабул итәргә вәкаләтле вазыйфаи заты гражданның мөрәҗәгатен терки һәм, мөрәҗәгать итүченең контакт телефонын һәм (яисә) электрон почта адресын (булган очракта), сорауның асылын, мөрәҗәгать кабул ителү датасын һәм вакытын күрсәтеп, мөрәҗәгатьнең электрон карточкасын булдыра.

4. Электрон карточкадагы белешмәләр мөрәҗәгатьтә күтәрелгән сорауларны хәл итү компетенцияләренә керә торган тиешле органнарга җибәрелә.

5. "Турыдан-туры элемтәләр" һәм "мөһим элемтәләр" эше органнар кабул итә торган норматив хокукый актлар нигезендә гамәлгә ашырыла.

20 статья. **Гражданнарның күмәк мөрәҗәгатькә язмача җавап алуга хокукларына өстәмә гарантияләр**

1. Гражданнарның күмәк мөрәҗәгатенә язмача җавап мөрәҗәгатьтә җавап җибәрелә торган затка яисә мөрәҗәгатькә имза салган гражданнар коллективы вәкиле буларак күрсәтелгән затка җибәрелә.

2. Күмәк мөрәҗәгатьтә җавап җибәрелергә тиешле зат билгеләнмәгән булса, җавап мөрәҗәгать итүчеләр (имза салучылар) исемлегендә үз яшәү урыны адресын күрсәткән беренче гражданга җибәрелә.

3. Күмәк мөрәҗәгатькә җавап җибәрү турында үтенеч мөрәҗәгать итүче (имза салучы) затларның берничәсе тарафыннан белдерелгән очракта, җавапның күчермәсе үзләре күрсәткән адреслар буенча аларның һәрберсенә җибәрелә.

21 статья. **Коррупциячел фактлар буенча гражданнар мөрәҗәгатьләрен карау**

1. "Коррупциягә каршы көрәш турында" 2008 елның 25 декабрендәге 273-ФЗ номерлы Федераль закон һәм "Татарстан Республикасында коррупциягә каршы көрәш турында" 2006 елның 4 маендагы 34-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы нигезендә гражданнар коррупциячел фактлар буенча мөрәҗәгатьләрен органнарга җибәрергә хокуклы.

2. Гражданнарның коррупциячел фактлар буенча мөрәҗәгатьләре коррупция һәм янау, гражданнарның хокукларын һәм законлы мәнфәгатьләрен чикләү, хезмәт урынында үз-үзеңне тоту таләпләрен бозу, шулай ук вазыйфаи хәленнән явыз ниятләрдә файдалану билгеләре булган башка гамәлләр кылу фактлары турында белешмәләрне үз эченә ала.

3. Кергән мөрәҗәгатьтә хокукка каршы әзерләнә торган, кылына торган яисә кылынган гамәлләр турында, шулай ук аны әзерли, кыла һәм кылган зат хакында белешмәләр булганда, мондый мөрәҗәгать, компетенцияләренә карап, хокук саклау органнарына җибәрелә.

4. Гражданнарның коррупциячел фактлар буенча мөрәҗәгатьләре белән эшләүче вазыйфаи затлар хезмәттәге мәгълүматның һәм конфиденциаль характердагы белешмәләрнең Россия Федерациясе законнары нигезендә сакланышы өчен билгеләнгән тәртиптә персональ җаваплылыкка ия була.

5. Гражданнарның коррупциячел фактлар буенча мөрәҗәгатьләре белән эшләү тәртибе органнарның норматив хокукый актлары белән билгеләнә.

22 статья. **Әлеге Законны бозган өчен җаваплылык**

Әлеге Законны бозуда гаепле затлар законнарда каралган тәртиптә җаваплы булалар.

3 бүлек. **Йомгаклау нигезләмәләре**

23 статья. **Әлеге Законның үтәлешен тикшереп тору**

1. Органнар һәм вазыйфаи затлар мөрәҗәгатьләрне карау, мөрәҗәгатьләргә язмача җаваплар җибәрү тәртибен һәм срокларын үтәүне үз компетенцияләре чикләрендә тикшереп торырга, шул исәптән ведомствога караган органнарда һәм оешмаларда гражданнар мөрәҗәгатьләрен карау эшчәнлеген, гражданнарны шәхси кабул итүне һәм урыннарга чыгып шәхси кабул итүне оештыруны, мөрәҗәгатьләр буенча элек кабул иткән карарларының үтәлешен тикшерүләрне үткәрергә, шулай ук ачыкланган хокук бозуларны бетерү чараларын күрергә тиеш.

2. Гражданнар мөрәҗәгатьләре керүгә йогынты ясый торган сәбәпләрне ачыклау һәм бетерү максатларында, органнар һәм вазыйфаи затлар даими рәвештә (елына кимендә бер тапкыр) гражданнарның кергән мөрәҗәгатьләрен гомумиләштерергә һәм анализларга тиеш. Күрсәтелгән анализда кергән, башка адресатка җибәрелгән һәм каралган язмача мөрәҗәгатьләр, электрон документ

рәвешендәге мөрәҗәгатьләр турында, гражданнарны кабул итү урыннары, көннәре һәм сәгатьләре хакында, шәхси кабул ителгән гражданнарның саны турында, гражданнарны шәхси кабул итү буенча вәкаләтле затлар һәм урыннарга чыгып шәхси кабул итү хакында, мөрәҗәгатьләрнең тематикасы турында, мөрәҗәгатьләрне карау нәтиҗәләре буенча кабул ителгән чаралар хакында, шул исәптән кабул ителгән норматив хокукый актлар һәм башка актлар (булган очракта) турында мәгълүмат булырга тиеш.

3. Гражданнарның кергән мөрәҗәгатьләрен анализлау тәртибе тиешле органның норматив хокукый акты белән билгеләнә.

4. Гражданнарның кергән мөрәҗәгатьләрен анализлау органнар тарафыннан "Интернет" мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендәге рәсми сайтларына урнаштырыла.".

2 статья

Әлеге Закон рәсми басылып чыккан көненнән соң 10 көн узгач үз көченә керә.

Татарстан Республикасы
Президенты Р.Н. Миңнеханов

Казан,Кремль
2014 елның 24 июле
№ 75-ТРЗ